

کتابچه سیاحت‌نامه بلوچستان □ ۲۳۱

- شماره نفوس ممالک محروسه ایران، ۲۴،
کرور، ۱۲/۰۰۰/۰۰۰ نفر، ۱۰۰٪.

- عشایر، قبایل، اعراب و بادیه‌نشین، ۹
کرور و ۱۸۴ هزار نفر، ۴/۸۸۴/۰۰۰ نفر، ۳۹٪.

آمار جمعیتی سال‌نامه‌های مذکور
نشان‌دهنده این واقعیت است که سازمانی
دولتی از تحولات جمعیتی کشور به خوبی آگاه
بوده و جهت جمع‌آوری مالیات سالیانه از
گروه‌های مختلف جامعه، فهرستی از اقشار
مناطق را در دست داشته که ریز خرج و دخل
مملکتی در آن منعکس بوده است. در این
کتابچه‌ها صورت مستفزی‌بگیران و مالیات
دهندگان دقیقاً نوشته می‌شده است.

نگارنده تعدادی از این کتابچه‌های خطی
مربوط به سالهای ۱۲۹۸ هـ ق به بعد، متعلق به
ایالت‌های کرمان و بلوچستان را تورق نموده
است که عبارت‌اند از:

- کتابچه دستورالعمل هذلسنه یونت نیل
کرمان و بلوچستان (۱۲۹۹، هـ ق) و کتابچه
دستورالعمل هذلسنه قوی نیل کرمان و
بلوچستان، (۱۳۰۰ هـ ق).

در صفحه دوم هر دو کتابچه چنین
می‌خوانیم:

«...اضافات دولت ابد مدت و مالیات
طایفه قرائی^۱ و بشاگرد^۲، تقدی:

۱۷۰/۱۱۱ تومان و ۸ قران و ۹۷۰ دینار^۳ و

جنسی:

۲- قرائی‌ها یکی از طوایف کوچنده کرمان هستند که
قلمرو آنها در شرق پهنه سیرجان واقع شده است. اینان
در سال ۱۳۷۷ شمسی دارای ۷۵۲ خانوار کوچنده و
حدود ۸۵۰/۰۰۰ رأس دام بودند (سرانه دام خانوار ۱۱۳
رأس گوسفند و بز).

۳- بشاگرد دهستانی است در جنوب کهنوج جیرفت،
منطقه‌ای است پرنخل و کوهستانی.

۴- هر یک هزار دینار برابر با یک قران و هر ۱۰ قران
برابر با یک تومان محاسبه می‌گردید، این ارقام در کتابچه
به خط سیاق نوشته شده است.

نامه انسان‌شناسی

دوره اول، شماره چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۸۲

صص. ۲۳۱-۲۴۱

کتابچه سیاحت‌نامه بلوچستان، طوایف مختلف
پهنه بلوچستان در سال ۱۲۹۲ هجری قمری،
میرزا مهدی خان سرتیپ قاینی

جواد صفی‌نژاد*

جمعیت طوایف مختلف بلوچستان در
سال ۱۲۹۲ هجری قمری^۱

در زمان ناصرالدین شاه قاجار (دوران
سلطنت ۱۲۶۴-۱۳۱۳ هـ ق) در تهران اداره
مخصوصی جهت رسیدگی به امور عشایر
تشکیل شد. از سال تأسیس این اداره آگاه
نیستیم ولی از سال ۱۲۹۰ هـ ق. اطلاعاتی در
دست است که می‌توان بر اساس آنها وجود
چنین اداره‌ای، قبل از سال مذکور را محتمل
دانست زیرا از سال‌های ۱۲۹۰ و ۱۲۹۱ هـ ق
دو سال‌نامه رسمی حکومتی با مشخصات زیر
وجود دارد که جمعیت عشایری ایران در آن‌جا
چنین ثبت شده است:

۱- سال‌نامه دولت علیه ایران: ۱۲۹۰
هـ ق.

- جمعیت ایران ۲۳ کرور و شصت هزار
نفر، ۱۱/۵۶۰/۰۰۰ نفر، ۱۰۰٪.

- جمعیت بادیه‌نشین [عشایر] ۱۰ کرور،
۵/۰۰۰/۰۰۰ نفر، ۴۳٪.

۲- سال‌نامه دولت علیه ایران: ۱۲۹۱
هـ ق.

* استادیار بازنشسته دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه
تهران

۱- سال ۱۲۹۲ هـ ق برابر است با ۱۲۵۴ شمسی برابر با
۱۸۷۵ میلادی.

۱۳۱۰: در رانجیان، همان، جلد سوم،
ص ۱۵ ضمیمه.
۱۳۱۳: تاریخ سلاطین ساسانی، جلد
اول، رحلی، سنگی، ص ۴۰ ضمیمه.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود اداره ایلات
دارالخلافه از سال ۱۲۹۷ تا سال ۱۳۱۳ هـ ق که
ناصرالدین شاه کشته می‌شود به مدت ۱۷ سال
فعال بوده است و مسلماً در این مدت اطلاعات
گران‌بهایی در مورد عشایر ایران تهیه کرده بود.
سرپرست و ابواب جمعی کل این ایلات در
آغاز با میرزا علی اصغر صاحب جمع فرزند
امین‌السلطان سپس با محمدقاسم ختان برادر
امین‌السلطان بوده است و در سال ۱۳۱۳ این
سرپرستی به عهده بصیرالسلطنه ناظم خلوت
همایونی بوده است که به «ایلخانی‌گری»
شهرت داشته است.

نام ایلاتی که در منابع مذکور با ذکر
ابواب جمعی آنها آمده است به شرح زیر
می‌باشد:

- ۱- عرب و رامین
- ۲- عرب میش مست
- ۳- عرب سهانی
- ۴- هداوند
- ۵- اوصانلو
- ۶- قراچورلو
- ۷- الیکائی
- ۸- گاو باز
- ۹- بختیاری
- ۱۰- قشقائی
- ۱۱- اوریات
- ۱۲- عرب
- ۱۳- کلکو
- ۱۴- متفرقه^۷

ایلاتی که در آن زمان زیر پوشش اداره
ایلات دارالخلافه تهران قرار داشتند اغلب در

۷- کلیه منابع سال‌های مختلف نام ۱۴ ایل مذکور را
همانند ذکر نموده‌اند.

«غله ۵۷۵ خروار^۵ و ۱۰ من، کاه^۶ ۱۸۵۸۵
خروار و ۱۰ من»
برای گرفتن مالیات از خانوارهای طوایف
مختلف عشایری بایستی فهرست خانوارها،
سطح زیرکشت و تعداد دام آنها را در دست
داشت. این‌گونه فهرست‌ها همیشه در اختیار
سرپرستان محلی عشایری و سرجمع آن در
اداره مالیات حکومت مرکزی موجود بوده
است. ناصرالدین شاه این اطلاعات و حساب و
کتاب جمعیتی و مالیاتی آنها را در اداره‌ای به
نام «اداره ایلات دارالخلافه» متمرکز کرده
بود. در کتاب‌های محمد حسنخان اعتمادالسلطنه
(صنیع الدوله) مشخصات رسمی این اداره را در
تقویم سال‌های مختلف که ضمیمه کتاب اصلی
به چاپ می‌رسید چنین می‌خوانیم:

۱۲۹۷: سرآت البلدان، جلد چهارم،
سنگی، رحلی، ص ۴۹ ضمیمه.
۱۲۹۸: منتظم ناصری: جلد اول، سنگی،
رحلی، نسخ، ص ۳۴ ضمیمه.
۱۲۹۹: منتظم ناصری، جلد دوم، همان،
ص ۳۸ ضمیمه.
۱۳۰۰: منتظم ناصری، جلد سوم، همان،
ص ۳۵ ضمیمه.
۱۳۰۳: مطلع الشمس، جلد اول، سنگی،
رحلی، ص ۴۹ ضمیمه.
۱۳۰۶: المائر و الآثار، رحلی، سنگی، ص
۳۸ ضمیمه.
۱۳۰۸: در رانجیان فی تاریخ نبی اشکان،
جلد اول، رحلی، سنگی، ص ۳۵ ضمیمه.
۱۳۰۹: در رانجیان، همان، جلد دوم،
ص ۳۷ ضمیمه.

۵- هر خروار برابر با ۳۰۰ کیلوگرم و هر یک من برابر
با ۳ کیلوگرم است.

۶- کاه را در زمین آبی برابر با ۱/۵ برابر گندم برداشت
شده و در زمین دیمی برابر با گندم محاسبه می‌کنند، در
این‌جا مقدار کاه اضافاتی است که از سال‌های قبل در
انبارهای حکومتی ذخیره شده است.

«جی» (یکی از قراء تهران) در مجلد چهارم پایان می‌پذیرد.^۸

براساس دستور شاه اطلاعات شناختی شهرهای ایران مرتباً به مرکز می‌رسید تا در جلدهای بعدی «مرآة البلدان» مورد استفاده قرار گیرند. این کتابچه‌های اطلاعاتی را محمد حسن خان در مجموعه‌هایی تجلید می‌نمود. در هر مجلدی چندین کتابچه خطی تجلید شده بود. مجموع این مجلدات به ۱۰ جلد قطور، ۱۶۳ کتابچه و ۱۲/۴۵۴ صفحه می‌رسد که هم اکنون در کتاب‌خانه کاخ گلستان و کتاب‌خانه ملک نگه‌داری می‌شوند.^۹

اعتمادالسلطنه در شوال ۱۳۱۳ هـ ق فوت می‌کند و ناصرالدین شاه در ذی‌القعدة همان

اطراف پهنه ایالت مرکزی پراکنده بودند که نام آن‌ها مذکور افتاد ولی نام دو ایل بزرگ و قدرت مند بختیاری و قشقایی که اولی زیر نظر حکومت اصفهان و دیگری زیر نظر حکومت فارس بودند در کنار این ایلات کوچک مشاهده می‌گردد. اما از ایلات معروف دیگر ایران همانند: عشایر آذربایجان، کردستان، لرها (لر بزرگ و لر کوچک)، عشایر پراکنده خراسان و کرمان با نام «فوج» (رده‌های نظامی جنگجوی آماده نبرد) نام برده شده است با این حال از ایلات بلوچستان ذکری به میان نیامده است، (سال‌نامه دولت علیه ایران، ۱۲۹۱)، فقط اسامی حکام، اعیان، علماء، مباشرین و ضابطها ذکر شده است.

محمد حسن خان سخت به دنبال جمع‌آوری اطلاعات تاریخی، جغرافیائی و جمعیتی کشور بود تا در دائره‌المعارف جغرافیائی مفصل خود به چاپ برساند زیرا بنا بر علاقه خود قبل از سال ۱۲۹۴ هـ ق. هنگامی که در سمت وزیر انطباعات و دارالترجمه با نام محمد حسن خان صنیع‌الدوله (اعتمادالسلطنه) انجام وظیفه نمود موافقت ناصرالدین شاه را در این مورد جلب و از طرف مرکز به تمام ایلات و ولایات و شهرها دستورالعملی صادر گردید که پرسش‌های پرسش‌نامه‌های مرکز را کاملاً پاسخ داده و به مرکز ارسال دارند.

پرسش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها به سراسر ایران ارسال گردید و کتابچه‌هایی با محتوای تاریخ، جغرافیا، جمعیت و اطلاعات شناختی از مناطقی از کشور تهیه گردید که باره‌ای از آنها به تهران رسیده و مورد بهره‌گیری محمد حسن خان صنیع‌الدوله قرار گرفت. دائره‌المعارف مذکور از سال ۱۲۹۴ تا ۱۲۹۷ هـ ق در چهار مجلد منتشر گردید که محتوای آن از واژه «آبج» در جلد اول آغاز و با واژه

۸ - صنیع‌الدوله (اعتمادالسلطنه) محمد حسن خان: مرآت البلدان ناصری، جلد اول، وزیری بزرگ، سنگی، نسخ، ۶۰۶ ص، چاپ ۱۲۹۴ هـ ق، دارالطباعه مبارکه دولتی، قیمت ۱۲/۰۰۰ دینار (۱۲ قران)، جلد چرمی، به خط سیدمحمدعلی. جلد اول مرآت‌البلدان با واژه «طهران» پایان می‌پذیرد که بحث مفصلی را راجع به تهران آغاز می‌نماید. مجلدات دوم و سوم کتاب با همان سبک و اندازه به شرح حال مفصل سسی و سه ساله سلطنت ناصرالدین شاه می‌پردازد که در واقع تاریخ طهران نیز محسوب می‌گردد. دنباله‌واژه‌های جغرافیائی در جلد اول، در جلد چهارم آغاز می‌گردد و با واژه «جسی» پایان می‌پذیرد و در سال ۱۲۹۶ هـ ق با قطع رحلی در ۳۷۷ ص متن و ۵۵ ص ملحقات تقویمی منتشر می‌گردد. دانشگاه تهران این مجموعه چهارجلدی را در سه جلد قطور با مشخصات زیر به چاپ می‌رساند: «مرآة البلدان»: محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، به تصحیح و کوشش دکتر عبدالحسین نوائی و میرهاشم محدث، جلد اول ۱۳۶۷، وزیری، چهل و شش + ۹۵۱ ص متن. تاریخ انتشار جلد چهارم ۱۳۶۸، در مجموع چهار جلد ۲۴۶۹ ص متن + فهرست اشخاص و غلط‌نامه ۲۸۲۱ ص: نظام تألیفی این کتاب براساس کتاب یاقوت حموی سیاح، به نام معجم‌البلدان تنظیم شده است.

۹ - برای اطلاعات بیشتر به: صفی‌نژاد جواد: تحلیل و تفسیر مجموعه اسناد روستائی و عشایری ایران، جلد اول، ۱۳۷۷، مقدمه کتاب مراجعه شود.

[چاپ جدید، روزنامه ایران، جلد دوم، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۷۵، صص ۱۰۲۹-۱۰۳۴].

پس از انتشار سیاحت‌نامه بلوچستان در روزنامه ایران، اعتمادالسلطنه در زیر واژه «بلوچ» کلیه آن را در جلد اول مرآت‌البلدان، ۱۲۹۴ هـ ق صص ۲۷۰-۲۸۳ و صص ۴۳۴-۴۵۷ چاپ نوانی به چاپ رسید.

میرزا مهدی خان در ذیل عنوان هر واژه، اطلاعات مبسوط و باارزشی به دست می‌دهد مثلاً:

«بمپور مرکز بلوچستان و ضابط‌نشین است، قلعه‌ای از بناهای قدیم دارد ... آبش از رودخانه معتبری است که از سمت مشرق بمپور جاری می‌شود و هر سال رعیت آنجا از چوب جنگل بند بسته برای زراعت‌ها به جداول آب می‌اندازند و زراعت خود را آبیاری می‌نمایند ... محصولات آنجا: شستوی، غله، صیفی، ارزان، ذرت ... است، جمعیت [آنجا] ۱۲۶۰ خانوار می‌باشد و ... (مرآت‌البلدان)، صص ۴۵۳-۴۵۴».

در این پژوهش، نگارنده فقط به تعداد خانوارهای طوایف مختلف بلوچستان براساس مندرجات متن سیاحت‌نامه میرزامهدی خان توجه داشت. براین اساس در سراسر پهنه بلوچستان تعداد بیست رده بزرگ که هر کدام دارای چندین طایفه بودند سکونت داشتند.

در سال پژوهش، ۱۲۹۲ هـ ق مجموع رده‌های بزرگ دارای ۱۲۹ طایفه و ۱۹۵۱۰ خانوار، جمعیت بودند (حدود ۱۰۰/۰۰۰ نفر) که تقسیمات و پراکندگی جغرافیایی آنها به ضمیمه آورده شده است.

10 - مرآت‌البلدان، جلد اول، چاپ نوانی، صص ۴۵۳-

سال کشته می‌شود و با این پی‌آمد دنباله دایره‌المعارف جغرافیائی و جمع‌آوری اطلاعات ناتمام می‌ماند. کتابچه‌های تهیه شده دیگر به مرکز ارسال نمی‌شوند و کار ناتمام باقی می‌ماند. از جمله اطلاعاتی که اعتمادالسلطنه سخت بدان نیاز داشت اطلاعات مربوط به بلوچستان بود که بدون شک به سفارش نامبرده و به دستور ناصرالدین شاه این اطلاعات قبل از سال ۱۲۹۲ هـ ق. توسط «میرزا مهدی‌خان سرتیپ قاینی» از بلوچستان تهیه شده بود که به کتابچه میرزا مهدی‌خان معروف است.

حکومت مرکزی تا آن زمان تسلطی بر بلوچستان نداشت، اعتمادالسلطنه به هنگام شرح واژه «بلوچ» (بلوچ) می‌نویسد:

«مساحت و شرح جغرافیایی بلوچستان که الان [۱۲۹۲ هـ ق] در تصرف دولت علیه است از قرار کتابچه‌ای است که میرزا مهدی‌خان سرتیپ مهندس ایرانی که از جانب اولیای دولت جاوید شوکت به بلوچستان مأمور شده و رفته و نگاشته است و صورت آن کتابچه در روزنامه نرمة ۲۵۸ ایران ضبط شده و عیناً آن صورت را در اینجا نقل می‌نمائیم».

میرزا مهدی خان از طرف حکومت مرکزی به بلوچستان سفر کرده و سراسر آن را مورد بازدید قرار داده و سیاحت‌نامه خود را که متضمن: شناخت جغرافیائی، اقتصاد کشاورزی، شناخت معادن، منابع آبیاری، رده‌های مختلف جمعیتی و ... به تفکیک مناطق جغرافیائی به دست می‌دهد.

به مناسبت اهمیت موضوع، تمامی کتابچه در همان زمان در روزنامه ایران آن روز که زیرنظر اعتمادالسلطنه به چاپ می‌رسیده با شناخت زیر چاپ و منتشر می‌شود:

کتابچه سیاحت‌نامه بلوچستان، میرزا مهدی خان سرتیپ قاینی، چاپ شده در روزنامه ایران، شماره ۲۵۸، چهارشنبه ۱۰ جمادی‌الثانی، سال ۱۲۹۲ هـ ق (۱۴ ژوئیه ۱۸۷۵ مسیحی)، دارالطباعة خاصه در جنب دیوان خانه عدالت، صص ۱-۶ روزنامه.

۲- طوایف فارسی غیربلوچ سرحد

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	تمبئی	۴۰
۲	لارزی	۳۰
۳	شہردان و کوشہ	۱۰۰
۴	کرم زہی و ماشم زہی	۱۰۰
۵	خاشی	۱۰۰
جمع طوایف غیربلوچ (فارسی)		۳۷۰ ۱۰۵۵ (نقل از صفحہ قبل)
جمع کل طوایف بلوچ و غیربلوچ سرحد		۱۴۲۵

(منبع: اعتماد السلطنہ ، ۱۳۵۴، صص

۲۷۱-۲۷۰)

۳- طوایف دزک

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	بزرگ زادہ	۲۰
۲	ملا	۳۰
۳	سپاہی	۷۰
۴	درزادہ	۸۰
جمع		۲۰۰

جمعیت طوایف مختلف بلوچستان
برگرفته شدہ از: کتابچہ سیاحت نامہ

بلوچستان

میرزا مہدی خان سرتیپ قاینی، ۱۲۹۲

ہرق

۱- طوایف سرحد

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	یاز احمد زہی	۵۰۰
۲	غمشاد زہی	۱۰۰
۳	سوری زہی	۵۰
۴	مراد زہی	۳۰
۵	ریکی	۱۰۰
۶	میربلوچ زہی	۱۰۰
۷	شالی بر	۳۰
۸	سہراب زہی	۲۰
۹	بامری و برہان زہی	۶۰
۱۰	جمشید زہی	۳۰
۱۱	جہانشاہ زہی	۲۰
۱۲	سالار زہی	۱۵
جمع		۱۰۵۵

۷- طوایف شصتان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	یاران زهی	۴۰
۲	کدخدا	۴۰
۳	سپاهی	۲۰
۴	درزاده	۶۰
۵	دهقان	۱۴۰
	جمع	۳۰۰

۸- طوایف بخشان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	بخشانی	۸۰
۲	درهوشک	۴۰
	جمع	۱۲۰

(منبع: همان، ص ۲۷۴-۲۷۳)

۴- طوایف زنگیان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	سادات و امرا	۴۰
۲	کلشنی زاده	۳۰
۳	بلوچ	۳۰
۴	درزاده	۵۰
	جمع	۱۵۰

(منبع: همان، ص ۲۷۳)

۵- طوایف دشتوک

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	فئوج	۲۰
۲	کفاش	۱۰
۳	سپاهی	۱۰
۴	درزاده	۶۰
	جمع	۱۰۰

۶- طوایف پُرکان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	ده‌داری	۳۰۰
۲	کوکو	۳۰
	جمع	۳۳۰
	جمع کل	۷۸۰

(منبع: همان، ص ۲۷۳)

۱۱- طوایف سب

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	سب	۱۰۰
۲	چالی زهی و سعدک زهی	۱۰۰
۳	سوران و توابع	۴۰۰
۴	کشت	۱۰۰
۵	کند	۱۰۰
۶	مولتان	۱۴۰
۷	هیدوج از طایفه سردار واسکانی و ماشکیدی	۱۰۰
جمع		۱۰۴۰

(منبع: همان، ص ۲۷۵)

۹- طوایف بم پشت

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	سردار	۸۰
۲	ترکی	۴۲۰
۳	ناووغ	۶۰
۴	هیتک	۳۰
۵	ناکان در کوشک	۳۰
۶	کلیچه رکان	۴۰
۷	دهک	۴۰
۸	اسفند	۶۰
۹	کوهک	۶۰
جمع		۸۲۰

(منبع: همان، ص ۲۷۴)

۱۲- طوایف ایرافشان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	ایرافشان	۳۵۰
۲	افشان	۵۰
۳	اشار	۱۰۰
جمع		۵۰۰

۱۰- طوایف جائق

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	قلعه جات	۴۰۰
۲	کلکان	۱۰۰
جمع		۵۰۰

۱۵- طوایف مکران

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	قصر قند	۲۳۰
۲	هیت	۱۰۰
۳	بک	۴۰۰
۴	شارک	۵۰
	جمع	۷۸۰

۱۳- طوایف مکس

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	مکس	۱۰۰
۲	کوران	۳۰
۳	شارک	۳۰
۴	کههمکار	۶۰
۵	چدرک	۵۰
	جمع	۲۷۰

(منبع: همان، صص ۲۷۶-۲۷۵)

۱۴- طوایف سرباز

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	نسقند	۲۰۰
۲	کویمرک	۱۰۰
۳	کوهروک	۵۰
۴	کوهوند	۳۰۰
۵	کشکور	۱۰۰
۶	دیه‌کور	۵۰
۷	پشامک	۱۰۰
۸	فیروزآباد	۵۰
۹	راسک	۱۰۰
۱۰	بافتان	۵۰
۱۱	پیشین	۲۰۰
۱۲	پارود	۵۰
۱۳	متفرقه	۱۴۰
	جمع	۱۴۹۰

۱۶- طوایف کوچه و باهو

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	دشت	۵۵۰
۲	کوچه و طویف	۲۴۰۰
۳	باهو	۱۲۰۰
	جمع	۴۱۵۰

(منبع: همان، صص ۲۶۸)

۱۸- طوایف لاشار

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	پیپ	۱۰۰
۲	کوچ	۷۰
۳	کردهان	۳۰
۴	قلعه آب کاه	۲۰۰
۵	ایلاتی که در صحرای لاشار سکنی دارند	۵۵۰
جمع		*۹۵۰

(منبع: همان، ص ۲۸۰)

۱۹- طوایف بمپور

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	مزارعان خالصه	۳۰۰
۲	طایفه بامری	۲۵۰
۳	طایفه سابقی	۲۵۰
۴	طایفه ماروی	۱۵۰
۵	هوت	۵۰
۶	زین‌الدینی	۶۰
۷	شالی‌بر	۶۰
جمع		**۱۱۲۰

(منبع: همان، ص ۲۸۱)

۱۷- طوایف بندر بلوچستان

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	بندر چاه‌بهار	۱۰۰
۲	بندر طیس	۲۰
۳	بندر پارک	۲۰
۴	بندر پرم	۲۰
۵	بندر شک	۲۰
۶	بندر کالک	۱۵
۷	بندر رانج	۲۰
۸	بندر سدکج	۱۰
۹	بندر کنارک	۳۰
۱۰	بندر بریس	۲۰
۱۱	بندر کواز	۳۰
جمع		۳۰۵

(منبع: همان، صص ۲۸۰-۲۷۹)

* در متن کتاب نوشته شده جمعیت ۱۰۴۰ خانوار.

** در متن کتاب نوشته شده جمعیت ۱۲۶۰ خانوار.

۲۱- جمعیت طوایف مختلف بلوچستان

۱۲۹۴ هـ ق

ردیف	طوایف	تعداد خانوار	تعداد طایفہ
۱	سرحد	۱۰۵۵	۱۲
۲	فارسی غیر بلوچ	۳۷۰	۵
۳	دزک	۲۰۰	۴
۴	زنگیان	۱۵۰	۴
۵	دشتوک	۱۰۰	۴
۶	پرگان	۳۳۰	۲
۷	شصتان	۳۰۰	۵
۸	بخشان	۱۲۰	۲
۹	ہم پشت	۸۲۰	۹
۱۰	جالق	۵۰۰	۲
۱۱	سب	۱۹۴۰	۷
۱۲	ایرافشان	۵۰۰	۳
۱۳	مکس	۲۷۰	۵
۱۴	سریاز	۱۴۹۰	۱۳
۱۵	مکران	۷۸۰	۴
۱۶	کوچہ و باہو	۴۱۵۰	۳
۱۷	بنادر بلوچستان	۳۰۵	۱۱
۱۸	لاشار	۹۵۰	۵
۱۹	ہمپور	۱۱۲۰	۷
۲۰	توابع ہمپور	۴۰۶۰	۲۲
جمع کل طوایف بلوچستان		۱۹۵۱۰	۱۲۹

۲۰- طوایف تابع ہمپور^{۱۱}

ردیف	طوایف	تعداد خانوار
۱	فہرج	۳۰۰
۲	ارباب و زعیم	۲۰۰
۳	کلکلی	۵۰
۴	برہان زہی	۲۰
۵	بیمار زہی	۲۰
۶	رامنی	۶۰
۷	ابتر	۵۰۰
۸	دمن	۲۵۰
۹	ملبوس	۲۵۰
۱۰	پرندگان	۳۰۰
۱۱	بزمان	۲۰۰
۱۲	اسفہکہ	۱۰۰
۱۳	سورمیچ	۵۰
۱۴	چامپ	۵۰۰
۱۵	مزارع چامپ	۲۰۰
۱۶	مسکوتان	۱۲۰
۱۷	فنوج	۲۲۰
۱۸	رامک	۷۰
۱۹	مہتر آباد	۸۰
۲۰	کتیچ	۲۰۰
۲۱	اسفند	۷۰
۲۲	پشتہ	۳۰۰
جمع		۴۰۶۰

(منبع: همان، صص ۲۸۳-۲۸۲)

منابع

- سال‌نامه دولت علیه ایران، چاپ ۱۲۹۰ هـ.ق، جیبی، نسخ، صص ۷۲-۷۳.
- سال‌نامه دولت علیه ایران، چاپ ۱۲۹۱ هـ.ق، جیبی، نسخ، بدون ذکر صفحه (هر دو سال‌نامه زیر نظر و به کوشش محمد حسن خان صنیع الدوله چاپ و منتشر شده است).
- سال‌نامه دولت علیه ایران، ۱۲۹۱، همان، قسمت‌های مربوط، بدون ذکر صفحه (در تمام منابع آن زمان، اطلاعات سالهای مختلف هماننداند).
- اعتمادالسلطنه محمد حسن خان، ۱۲۹۴ هـ.ق، مرآت البلدان : جلد اول، چاپ سنگی، طهران، صص ۲۷۱-۲۷۰.